

Официјално, во изминативе три години Владата склучила 30 непосредни спогодби за странски инвестиции, но останува непознаница бројката луѓе кои досега се вработиле преку овие инвестиции, а не е познато ниту, пак, каков е севкупниот повратен ефект за македонската економија.

Правните експерти ја оспоруваат правната издржаност на договорите во четири очи, посочувајќи дека тие би паднале на Уставниот суд.

■ Пишува: Рената МАТЕСКА

Во последно време како моден тренд (а година дена пред парламентарните избори), Владата ја зачести навиката со непосредни спогодби да носи странски инвеститори во државава. Меѓу компаниите кои ги договори се "Лук оил", "Коч", "Сименс", словенечките "Турбоинститут", и "Енерго Туш". За ваквите потези Владата доби критики од повеќе меѓународни институции и предупредување од Светска банка. По фамата која се кре на околу склучувањето спогодби во четири очи, по реакциите од јавноста, дури и од Европската унија, се отворија и јавни трибини со цел да се оправда, односно да се оспори ваквиот начин на спогодби. Општ е впечатокот дека непосредните спогодби се легитимен начин за привлекување странски инвестиции, со оглед дека македонеците со невработеноста и со сиромаштијата, но особено е важна и транспарентноста при нивното склучување, бидејќи во спротивно тоа е легло за корупција. Ставот на економските експерти е дека секоја Влада мора да ги најави планираните инвестиции, особено ако се реализираат преку склучување непосредни спогодби за кои е потребна претходно утврдена методологија, направени анализи и дефинирани критериуми, а за што треба да постои и институција која тоа би го спровела.

Владата е децидна дека непосредните спогодби се направени согласно можноста дозволена со закон, а која се користи за економски пораст и јакнење на конкуренцијата на пазарот.

ОПРАВДУВАЊЕ

Непосредните спогодби власта ги оправдува со немоќта на државата на друг начин да привлече странски инвестиции, во услови кога имаме нестабилна политичка клима и несоодветни закони.

Според Ивица Боцевски, шеф на кабинет на заменик-претседателот на Владата, "ние мораме да инвестираме во заокружувањето на оваа законска и институционална рамка".

Останува нејасно зошто постои Агенцијата за странски инвестиции?

"Во Агенцијата за странски инвестиции сè уште има само еден официјално вработен, тоа е нејзиниот директор, а од низа причини сè уште нема дозвола за вработување на други", вели Сашо Арсов од Економскиот факултет.

"Има некои носители на јавни овластувања, некои министри, кои мислат дека тоа им е од Бога дадено, да одлучуваат така како што мислат и сè уште некои мислат дека оној кој победил на избори така треба да ја аплицира власта", коментираше

ЗОРАН ЈАЧЕВ, "ТРАНСПАРЕНТНОСТ МАКЕДОНИЈА"

"Никој не го спори концептот на непосредна спогодба, но тоа никогаш не треба да биде правило, туку исклучок, само во посебни случаи. Не е непознато правилото за непосредна спогодба, меѓутоа тие можат да бидат употребени само како исклучок, никогаш како правило. Дури и кога ќе се склучи непосредна спогодба власта треба јавно да ја образ-

професор Борче Давитковски од Правниот факултет.

ИМИЦ

Стручњациите коментираа дека Владата, на чело со премиерот Бучковски, со непосредните договори го негира постоењето на институциите кои самата таа ги формирала за привлекување инвестиции, што е своевиден апсурд.

Според Сашо Арсов, на овој начин се создава лош имиџ за земјава:

"Наместо да се создаде амбиент кој покажува дека постојат и функционираат институциите, се создава впечаток дека премиерот и претседателот на државата ја држат ситуацијата под контрола, а тоа не е добар сигнал за големите странски инвеститори од едноставна причина што власта се менува, а институциите треба да бидат стабилни".

На упатените критики Владата се оправдуваше и со потребата од реформи во

МАРЈАН НИКОЛОВ, ЦЕНТАР ЗА ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА

☀ Според Центарот за економски анализи, неопходно е да се анализира економската логика на инвеститорот кој одлучува да вложува преку непосредна спогодба и мотивот на државата - дали тоа е политички сенс или резултат на согледувањата дека нивото на странски директни инвестиции во Македонија е очајно ниско. Коментар?

НИКОЛОВ: Во Република Македонија е вообичаено економскиот циклус да е под влијание на политичкиот. Ова конкретно значи дека буџетскиот дефицит во изборна и/или предизборна година понекогаш се носи во негатива заради додворување на гласачите. Од друга страна, кога инвеститорот се интересира за некоја земја тој неа добро ја проучува од политичко-економски аспект и ако земјата се наоѓа во предизборна година тогаш е нормално да очекува во преговорите со владата полесно да добие некои отстапки отколку во редовна година на владеење. Ова е дополнително засилено во држава во која нивото на инвестициите е очајно ниско. Тогаш едноставно инвеститорот има посилна преговарачка позиција.

☀ Непосредните спогодби се легитимен начин за привлекување странски инвестиции, но особено важна е транспарентноста при нивното склучување. Кога е добро за вакви спогодби, а кога не е?

НИКОЛОВ: Ова е класично прашање на кое јавноста би сакала да има црно-бел одговор, но тоа е тешко да се генерализира.

ложи причината за тоа и да понуди недвосмислена гаранција дека сè тоа е направено во корист на јавниот интерес, а на ничија штета. Непосредна спогодба може да се примени само ако е за доброто на државата, општеството и на граѓаните, на јавниот интерес. Она што досега го гледаме во Република Македонија е по инерција од минатото, без почитување на претходните принципи", вели Зоран Јачев од "Транспарентност Македонија".

правната регулатива.

"Во моментов, во Македонија правната регулатива е како голема бара, нам идеја ни е да направиме езеро", изјави шефот на кабинетот на заменик-претседателот на Владата за економски системи.

Правните експерти резимираат дека сите владини одлуки за бизнис со странски инвеститори направени во четири очи можат да паднат на Уставниот суд, бидејќи правно не се издржани. Тие се вовед во корупцијата, за која Владата се изјасни дека сака да ја елиминира. Не може одлука на било која влада да биде посилен од законот, во кој пишува дека секоја продажба или набавка од повеќе од 3.000 евра мора да биде преку јавен тендер. Преку непосредни спогодби Владата одлучи да им даде 40 места за бензински пумпи на "Лук оил" и 23 ексклузивни локации за трговски центри со бензински пумпи на словенечката трговска компанија "Енерго Туш". Дури Владата го смени и Законот за води за да може преку непосредна спогодба да му даде

право на словенечки "Турбоинститут" да гради 20 мали хидроцентрали. Во Владата се категорични дека непосредни спогодби ќе се склучуваат и со малезиски фирми за изградба на станови во Ново Лисиче, на хидроцентралата "Бошков мост", а веќе е склучен и меморандум за соработка со "Сименс".

Директорите на домашните компании присутни на расправата за оправданоста на непосредните спогодби генерално не се противат на ваквите спогодби, но велат дека не смеат да се занемарат тендерите и не треба тие да се користат за сè и сешто.

За ваквите "дирови" прва проговори и остро критикуваше опозицијата, посочувајќи дека на тој начин се отвора огромна шанса за злоупотреби, малверзации и коруптивни активности, поради

што опозиционите партии јавно побараа од Владата да го прекине ваквиот тренд и да пристапи кон продажба по пат на објавување тендери. Осуда упати и Антикорупциската комисија, која смета дека непосредните спогодби не се добар модел за привлекување инвестиции и во согласност со законските овластувања таа ќе преземе активности за утврдување на фактичката состојба во врска со склучените непосредни спогодби. Интересно за спомнување е дека дури и вице-премиерката Радмила Шекеринска немаше симпатии за непосредните спогодби, која и јавно ги критикуваше. Но, и покрај толку критики и оспорувања, навиките тешко се менуваат, а нели ова е Македонија и тука сè е можно, дури и мижитатара со наредот!

НИ ТРЕБА ЛИ МИЖИТАРА И ШУШБУШ ВО ЧЕТИРИ ОЧИ ЗА СÈ И СЕШТО?!

Затоа и во текот на трибината која ја организираше кажав дека ние во ЦЕА немаме единствен став за тоа дали непосредните спогодби треба или не треба да се практикуваат во Македонија. Сепак, во крајна линија, непосредните спогодби се добри тогаш кога тоа носи најмногу бенефит за вработеноста, за исплатените даноци и поголем извоз и додадена вредност за македонската економија. Тоа е крајниот аутпут по кој би требало да се измери дали непосредната спогодба е исплатлива за Македонија или не е. Е, сега, друго е прашањето колку има техничко знаење за однапред да се пресмета и да се предвиди што одредена непосредна одлука би значела за тие економски категории и дали има и други алтернативи. Еден друг начин за определување на тоа дали требаат непосредни спогодби или не требаат е корелирано и со секторот во кој има потенцијал за непосредна спогодба. Пример, од практиката во Македонија за мене би било од интерес за државава влез на некоја автомобилска индустрија. Би било нелогично да барате тендер во кој веќе имате потенцијален инвеститор од автомобилската индустрија. Друг момент за кој мислам дека би имало логика во однос на непосредната спогодба е донесувањето бренд име во Македонија. Прашање е што е тоа бренд. Највредните брендови се определуваат по одредени критериуми, претежно во делот на

инвестирање во промоцијата и во маркетинг активностите и такви сметководствени вредности и рангирања на фирми можете да најдете во повеќе реномирани списанија во светот.

☀️ Ако американскиот претседател Вудро Вилсон уште пред крајот на Првата светска војна ги оценил како мошне штетни за државата договорите зад грбот на јавноста, тогаш...

НИКОЛОВ: Па, јас би продолжил дека кон крајот на Првата светска војна светската економија сè уште била под влијание на технолошката револуција на парната машина. Денес сме под влијание на информатичкото општество, а како резултат ја имаме глобализацијата која е спој и искористеност на поволностите на информатичката мрежа, информациите, знаењето и слободните пазари. Во такви услови влијанието на државите и институциите на државите се во понеповолна положба споредено со бизнисите, силните корпорации и местата каде што се концентрирани високи волумени на капитал. Со помош на технолошкото чудо на информатиката и со нејзиното чедо глобализацијата, тие го диктираат темпото и државите мора да се прилагодуваат на таа нова реалност. За Македонија е подобро да се прилагоди на секој план на оваа реалност и да не живееме во минатото туку да гледаме да искористиме што е можно повеќе од овој нов амбиент.